

บทที่ 3

ความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกัน ในมิติการลงทุนของญี่ปุ่นในประเทศไทย

จากรายละเอียดที่ปรากฏในบทที่ผ่านมาคงจะพอทำให้เราทราบได้ว่าสภาพของการลงทุนของญี่ปุ่นในประเทศไทยนั้นมีความผูกพันและมีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศไทยพอสมควร ดังนั้นในบทนี้จึงจะเป็นการวิเคราะห์ถึงสิ่งที่เกิดขึ้นภายใต้การลงทุนดังกล่าวว่ามีส่วนในการก่อให้เกิดความได้เปรียบ เสียเปรียบหรือเกิดความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างญี่ปุ่นซึ่งเป็นผู้ลงทุนและไทยซึ่งเป็นผู้รับการลงทุนได้อย่างไร และจากบทนำได้กล่าวถึง การเลือกหน่วยการวิเคราะห์ที่จะนำมาใช้ในบทนี้แล้วว่าหน่วยการวิเคราะห์จะแบ่งออกเป็น 3 ด้านคือ

1. ด้านแรงงาน
2. ด้านเทคโนโลยีที่มากับการลงทุน
3. ด้านผลกระทบต่อดุลการชำระเงิน

โดยในแต่ละหน่วยการวิเคราะห์ก็จะมีการแยกประเด็นพิจารณาออกเป็นส่วน ๆ ได้ดังนี้คือ ทางด้านแรงงานจะได้แยกพิจารณาออกเป็น

- 1.1 ประเด็นการจ้างงาน
- 1.2 ประเด็นการกระจายรายได้
- 1.3 ประเด็นค่าจ้างแรงงาน

ทางด้านเทคโนโลยีที่มากับการลงทุนแยกพิจารณาออกเป็น

- 2.1 ประเด็นการถ่ายทอดเทคโนโลยี
- 2.2 ประเด็นความเหมาะสมของเทคโนโลยี

ส่วนด้านผลกระทบต่อดุลการชำระเงินนั้นจะเป็นการพิจารณาผลกระทบของการเคลื่อนไหวเข้าออกของทุนในการลงทุนของญี่ปุ่นต่อสภาพดุลการชำระเงินของประเทศไทยเป็นสำคัญ

3.1 บทวิเคราะห์ทางด้านแรงงาน

ผู้ใช้แรงงาน ลูกจ้างหรือกรรมกร มักเป็นกลุ่มคนที่ไม่ค่อยได้รับความสนใจเท่าไรจากรัฐบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องค่าจ้างแรงงานนั้นรัฐบาลมักจะเห็นว่ายิ่งกลุ่มคนเหล่านี้มีค่าจ้างแรงงานต่ำเท่าใดก็จะเป็นการดีเพราะจะได้เป็นตัวกระตุ้นที่สำคัญในการชักชวนชาวต่างชาติให้เข้ามาลงทุนในประเทศมากขึ้น (Vichai Thosuwanchinda 1975 : 1) จากคำกล่าวนี้ดูจะตรงกับสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในมิติการลงทุนจากประเทศที่พัฒนาแล้วมายังประเทศกำลังพัฒนา เพราะเหตุผลประการหลักของการเคลื่อนย้ายเงินทุนในลักษณะเช่นนี้ก็เพื่อที่จะลดต้นทุนการผลิตเป็นสำคัญ เพื่อให้สินค้าที่ผลิตออกมาสามารถต่อสู้กับคู่แข่งทางเศรษฐกิจในระบบการแข่งขันกันอย่างเสรีนี้ได้

ส่วนทางด้านประเทศกำลังพัฒนาทั่วไปก็หวังจะให้บรรษัทจากต่างประเทศเข้ามาลงทุนเพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรมนุษย์ให้เต็มที่มากขึ้นกว่าเดิม เพื่อลดอัตราว่างงานหรือการทำงานไม่เต็มที่ นอกจากนี้ก็หวังที่จะให้ประเทศที่เข้ามาลงทุนสอนงานให้เพื่อปรับปรุงระดับความชำนาญให้สูงขึ้นอีกด้วย ในกรณีของประเทศไทยก็เช่นเดียวกันที่ประสบปัญหาเกี่ยวกับเรื่องแรงงานภายในประเทศ ที่ตลาดแรงงานในชนบทมีลักษณะดังตัวตั้งจะเห็นได้ว่าในช่วงฤดูเกษตรจะมีการขาดแรงงานถึงกับต้องมีการดึงแรงงานหญิงและแรงงานเด็กมาช่วยทำงานในภาคเกษตรกรรม (วรวิทย์ เจริญเลิศ 2527 : 24) ดังนั้นก็แสดงว่าแรงงานที่เคยมีมากในภาคเกษตรได้ไหลเข้ามาสู่ภาคการผลิตแบบอุตสาหกรรมมากขึ้น ซึ่งเป็นไปตามการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมในปัจจุบัน และจากจุดนี้เราก็จะมาดูว่าในการเข้ามาลงทุนของญี่ปุ่นในประเทศไทยนั้น มีส่วนช่วยในการดูดซับแรงงานเหล่านี้ได้มากน้อยเพียงใด

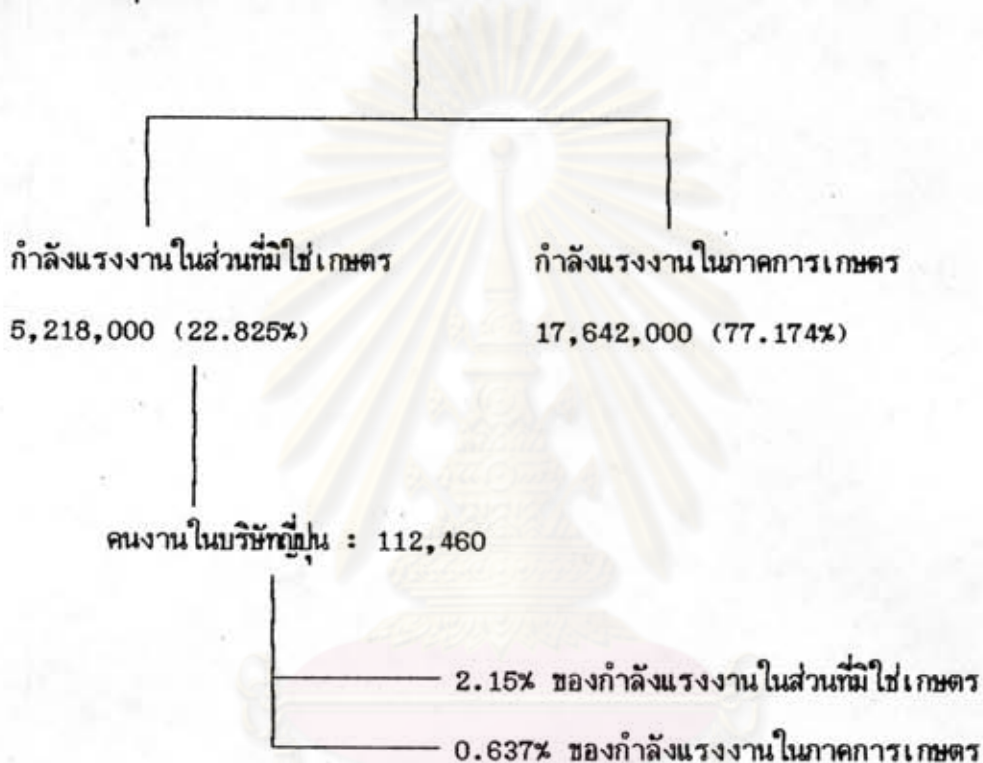
ประเด็นการจ้างงาน

สำหรับจำนวนคนงานไทยที่ทำงานในอุตสาหกรรมที่ญี่ปุ่นเข้ามาลงทุนนั้นปรากฏอยู่ในตารางที่ 9 มีจำนวน 112,460 คน เมื่อสิ้นปี 1988 จากจำนวนที่ปรากฏอยู่ อาจจะทำให้มีการประเมินไปว่า การเข้ามาลงทุนของญี่ปุ่นนั้นได้สร้างงานให้คนไทยอย่างมากมาช แต่ถ้าวราจะพิจารณาให้ละเอียดจะเห็นว่าการลงทุนของญี่ปุ่นมิได้สร้างงานให้คนไทยมากอย่างที่คิดทั้งนี้ เราจะดูได้

ตารางที่ 9 การจ้างงานในบริษัทที่ขึ้นในประเทศไทย 1988

ประชากร : 54,023,000 (100%)

บุคคลในแรงงาน : 22,860,000 (42.31%)

แหล่งข้อมูล : ประเมินจาก Key Indicators of Thailand 1988, Board of Investment.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 10 สินทรัพย์คงที่และการจ้างงานของบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทย

อุตสาหกรรม	สินทรัพย์คงที่(ล้านบาท)			การจ้างงาน			สินทรัพย์คงที่ต่อคนงาน (ล้านบาท)		
	1977	1978	1979	1977	1978	1979	1977	1978	1979
ทอผ้า	3,835	3,572	3,428	24,832	24,921	25,222	0.15	0.14	0.14
เครื่องมือในการขนส่ง	1,015	1,397	1,618	4,754	5,240	5,446	0.21	0.27	0.30
โลหะ	361	374	389	2,142	2,097	2,256	0.17	0.18	0.17
อาหาร	576	653	726	4,283	4,088	4,203	0.14	0.16	0.17
เคมีภัณฑ์	1,022	1,252	1,215	2,984	3,138	3,182	0.34	0.40	0.38
อื่น ๆ	523	652	907	4,447	5,054	5,846	0.12	0.13	0.16
รวม	7,332	7,900	8,283	43,442	44,538	46,155	0.17	0.18	0.18

แหล่งข้อมูล : สภาหอการค้าญี่ปุ่น

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากการเปรียบเทียบจำนวนแรงงานไทยในบริษัทญี่ปุ่นกับจำนวนแรงงานของบุคคลในแรงงานในประเทศทั้งหมด (ตารางที่ 9)

จากการเปรียบเทียบดังกล่าวเราพบว่าจำนวนแรงงานไทยในบริษัทญี่ปุ่นมีสัดส่วนที่น้อยมาก เมื่อเปรียบเทียบกับแรงงานในส่วนที่มีใช้การเกษตร คือมีเพียงร้อยละ 2.15 เท่านั้นและยิ่งเมื่อเปรียบเทียบกับแรงงานส่วนใหญ่ของประเทศคือแรงงานในภาคเกษตรซึ่งเป็นแรงงานที่มีสัดส่วนถึงร้อยละ 77.17% ของแรงงานทั้งประเทศแล้วพบว่ามีสัดส่วนเพียงร้อยละ 0.637 เท่านั้น จากตัวเลขนี้ได้แสดงถึงภาวะของการลงทุนญี่ปุ่นในประเทศไทยนั้นมิได้ก่อให้เกิดการจ้างงานมากเท่าที่ควร ดังนั้นการที่มีข้อกล่าวอ้างหรือมีความหวังจากหน่วยงานของรัฐในการที่จะเปิดรับทุนต่างชาติให้เข้ามาในไทยมากขึ้น โดยเฉพาะญี่ปุ่น เพื่อให้เกิดการจ้างงานหรือดูดซับแรงงานส่วนเกินที่ถ่ายเทมาจากภาคเกษตรกรรม เข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมนั้น เป็นสิ่งที่ห่างไกลกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้นอยู่มาก

การที่บริษัทญี่ปุ่นมีการจ้างงานคนไทยจำนวนไม่มากนัก ในขณะที่เงินลงทุนมีจำนวนมหาศาลนั้น เราจะเห็นได้จากผลการสำรวจของสภาหอการค้าญี่ปุ่นในประเทศไทยที่เคยทำไว้ ในช่วงปลายทศวรรษ 1970 (ตารางที่ 10) ที่แสดงถึงแนวโน้มของลักษณะของการลงทุนของญี่ปุ่นในประเทศไทยที่มีแนวโน้มว่าจะเป็นอุตสาหกรรมที่มีการใช้ทุนสูง (capital intensive industry) กล่าวคือมีอัตราเฉลี่ยของทรัพย์สินคงที่ต่อการจ้างงานเพียง 0.17, 0.18 และ 0.18 ในปี 1977-1979 ตามลำดับ และอัตราเฉลี่ยนี้แสดงถึงค่าใช้จ่ายที่ใช้ไปในการจ้างงานต่อเงินที่นำเข้ามาลงทุนนั้นน้อยนิด ซึ่งอัตราส่วนนี้ทำให้เราเห็นได้ว่าสาเหตุที่ทำให้ภาวะการจ้างงานในบริษัทญี่ปุ่นเกิดขึ้นน้อย ในขณะที่เงินลงทุนมีปริมาณสูงนั้นเป็นเพราะว่าอุตสาหกรรมที่ญี่ปุ่นเข้ามาลงทุนส่วนมากเป็นอุตสาหกรรมที่มีการใช้ทุนสูงแทนที่จะเป็นอุตสาหกรรมที่มีการใช้แรงงานมาก (labour intensive industry) ซึ่งมีความเหมาะสมกับสภาพของประเทศกำลังพัฒนาเช่นประเทศไทยมากกว่า เพราะอุตสาหกรรมแบบที่มีการใช้แรงงานมากจะช่วยลดปัญหาการว่างงานเกิดการสร้างงานและจะได้เป็นที่ดูดซับแรงงานส่วนเกินที่ถ่ายเทมาจากภาคเกษตรอื่นเนื่องมาจาก การขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมได้ดีกว่า

ประเด็นการกระจายรายได้

นอกจากในเรื่องของการจ้างงานที่การลงทุนที่เพิ่มขึ้นในไทยมิได้มีบทบาทในการส่งเสริมให้เกิดขึ้นมากนัก ประเด็นต่อไปที่จะพิจารณาก็คือบทบาทของการลงทุนดังกล่าวต่อการกระจายรายได้ และนำความเจริญไปสู่ภูมิภาค เมื่อพิจารณาจากตัวเลขของคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนแล้ว เราจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าบริษัทที่เพิ่มขึ้นที่มาลงทุนในไทยนั้นมีการกระจุกตัวของการลงทุนอยู่ในเฉพาะบริเวณที่มีความเจริญและมีการขยายตัวของอุตสาหกรรมมากอยู่แล้วคือในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล (สมุทรปราการ นครปฐม ปทุมธานี สมุทรสาคร) จากตัวเลขแสดงที่ตั้งของโรงงานของโครงการที่เพิ่มขึ้นที่ได้รับอนุมัติในปี 1988 แสดงให้เห็นว่าจากจำนวนโรงงานทั้งหมด 218 โรงงานของเพิ่มขึ้นที่ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพฯและปริมณฑลถึง 164 โรง คิดเป็น 75.2% ของการตั้งโรงงานทั้งประเทศในปีเดียวกันส่วนในปี 1989 นั้น จำนวนโรงงานทั้งหมด 188 โรงของเพิ่มขึ้นที่ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพฯและปริมณฑลถึง 121 โรง คิดเป็น 64.37% ของการตั้งโรงงานทั้งประเทศในปีเดียวกัน (ดูตารางที่ 11 และ 12)

จากการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมที่เพิ่มขึ้นเข้ามาลงทุนในบริเวณเขตกรุงเทพฯและปริมณฑลย่อมมีผลทำให้แรงงานต่าง ๆ ที่มีอยู่ตามภูมิภาคและส่วนมากเคยเป็นแรงงานเกษตรมาก่อน ต้องอพยพเข้ามาขายแรงงานตามเมืองใหญ่ ๆ ดังกล่าว เพราะโดยปกติขั้นรายได้ในเขตชนบทมีอัตราที่ต่ำกว่ารายได้ในเขตเมืองอยู่แล้ว (Meier 1976 : 201) จึงทำให้แรงงานเกษตรเหล่านั้นหวังที่จะได้รับค่าตอบแทนที่สูงกว่าจากการเป็นแรงงานในภาคอุตสาหกรรม และจากการที่มีการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมในเขตเมืองมากเกินไป ซึ่งจากหลักฐานทางสถิติที่บริษัทที่เพิ่มขึ้นก็ดูเหมือนจะเป็นตัวการช่วยเร่งปรากฏการณ์นี้ด้วย ทำให้ลักษณะโครงสร้างของตลาดแรงงานไทยที่กระจายอยู่ตามภูมิภาคต่าง ๆ นั้นไม่มีความสมดุล ดังเราจะเห็นได้จากสถิติอัตราส่วนของคนงานไทยแยกตามภาคต่าง ๆ ในตารางที่ 13 ที่แสดงให้เห็นว่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งมีพื้นที่มากที่สุด แต่กลับมีจำนวนคนงานในภาคอุตสาหกรรมอยู่น้อยที่สุดคือมีเพียงร้อยละ 1.1 เท่านั้น ในขณะที่บริเวณกรุงเทพฯและจังหวัดใกล้เคียงหรือปริมณฑล ซึ่งมีการพัฒนาอุตสาหกรรมมากอยู่แล้วและมีพื้นที่น้อยที่สุดกลับมีแรงงานในภาคอุตสาหกรรมอยู่มากที่สุด ซึ่งตัวเลขเหล่านี้ได้ชี้ให้เห็นถึงภาวะของการที่มีการพัฒนาอุตสาหกรรมในบางพื้นที่ ไม่มีการกระจายรายได้และความเจริญไปสู่ภูมิภาค ทำให้มีการอพยพของแรงงานเข้ามาในเขตอุตสาหกรรมแทน

ตารางที่ 11 ที่ตั้งของโรงงานของโครงการที่ขึ้นที่ได้รับอนุมัติส่วนใหญ่ในปี 1988

ทำเลที่ตั้ง	จำนวนโครงการ	เฉลี่ย
ปทุมธานี	76	75.21%
สมุทรปราการ	55	
กรุงเทพฯ	33	
ฉะเชิงเทรา	28	12.8%
อยุธยา	12	5.5%
ชลบุรี	9	4.12%
ลพบุรี	5	2.3%
รวม	218	100%

แหล่งข้อมูล : กองการต่างประเทศ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน

ตารางที่ 12 ที่ตั้งของโรงงานของโครงการที่ผู้ให้ได้รับอนุมัติส่วนใหญ่ในปี 1989

ทำเลที่ตั้ง	จำนวนโครงการ	เฉลี่ย
ปทุมธานี	47	
สมุทรปราการ	39	
กรุงเทพฯ	27	64.37%
สมุทรสาคร	8	
อยุธยา	18	9.57%
ฉะเชิงเทรา	17	9.04%
ชลบุรี	20	10.63%
ลำพูน	8	4.25%
ระยอง	4	2.13%
รวม	188	100%

แหล่งข้อมูล : กองการต่างประเทศ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน

ตารางที่ 13 คนงานไทยแยกตามจังหวัดต่าง ๆ ตั้งแต่ 2503-2523

กรุงเทพ และ จังหวัดใกล้เคียง	(28) 74.9
ภาคเหนือ	4.0
ภาคใต้	3.6
ภาคกลาง	16.4
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	1.1

แหล่งข้อมูล : คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากลักษณะที่มีความไม่สมดุลทางด้านภาวพัฒนาระหว่างภูมิภาคซึ่งการลงทุนของญี่ปุ่นก็เป็นปัจจัยตัวหนึ่งที่กระตุ้นให้เกิดความไม่สมดุลนี้ เราสามารถทำความเข้าใจได้ด้วยทฤษฎีการพัฒนาระบบทวิภาค (Dualistic development theory) กล่าวคือ

โดยเนื้อหาของทฤษฎีนี้กล่าวว่าลักษณะของการแบ่งแยกหรือแตกตัวออกจากความเป็นเอกภาพของเศรษฐกิจสังคมในประเทศมาสู่ความเป็นทวิภาคหรือ 2 ระบบที่ดำเนินควบคู่กันไปในส่วนหนึ่งเกิดจากการแทรกตัวเข้ามาของระบบทุนนิยมโลก โดยทุนต่างชาติ (Meier 1976 : 130) และลักษณะดังกล่าวจะทำให้เกิดการพัฒนาที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างระบบทั้ง 2 คือระบบสังคมเกษตรที่ยังไม่พัฒนามากนักกับระบบสังคมอุตสาหกรรมที่มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมให้เกิดการพัฒนาแบบทุนนิยมหรือกลายเป็นสังคมอุตสาหกรรมเต็มรูปแบบตะวันตกนั้น เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยากมากภายใต้ลักษณะทวิภาคเช่นนี้ (Meier 1976 : 130) เพราะว่าเป็นลักษณะทวิภาคเช่นนี้จะมีความแตกต่างกันมากระหว่างระบบทั้ง 2 ดังนั้นในการกำหนดนโยบายใด ๆ ที่จะพัฒนาประเทศจะไม่สามารถนำนโยบายหลักอันใดมาใช้ครอบคลุมให้เกิดการพัฒนาในรูปแบบเดียวกันได้และความลำบากอีกประการหนึ่งก็คือในนโยบายที่กำหนดขึ้นและมีประโยชน์ต่อระบบหนึ่งนั้น อาจก่อผลกระทบในด้านลบต่ออีกระบบหนึ่งได้ (Meier 1976 : 133) หรือเราอาจมองได้ว่า ความแตกต่างของระบบทั้ง 2 นำมาสู่สภาพของความขัดแย้งในรูปแบบของการพัฒนาทั้ง 2 ระบบไปพร้อม ๆ กัน เช่น ในกรณีที่มีการเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมมากเกินไปนั้นก็จะมีความกระทบต่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจในภาคเกษตรคือทำให้การผลิตแบบยังชีพ (subsistence economy) หายไปกลายเป็นการผลิตเพื่อขายให้แก่ภาคอุตสาหกรรมและในวงจรเดียวกันก็จะมี การซื้อผลิตผลจากภาคอุตสาหกรรมมาอุปโภคบริโภคแทนการผลิตเพื่อใช้เองอย่างแต่ก่อน นอกจากนี้การที่นโยบายเน้นแต่ภาคอุตสาหกรรมมากเกินไปทำให้ไม่มีการพัฒนาที่ดิน เทคโนโลยี เงินทุนในภาคเกษตรในขณะที่ประชากรก็มากขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้เกิดภาวะมีแรงงานส่วนเกิน (labour surplus) ขึ้นในภาคดังกล่าวอันจะนำมาซึ่งการไหลเข้ามาของสังคมภาคอุตสาหกรรมอย่างมากมายจากภาคเกษตร ซึ่งยิ่งเป็นตัวทำให้เกิดภาวะของการไม่มีการพัฒนาไปสู่ภูมิภาคและกระจายรายได้มากยิ่งขึ้น และเมื่อภาคอุตสาหกรรมไม่สามารถดูดซับแรงงานส่วนเกินจากภาคเกษตรที่มีมากเกินไปได้หมด แรงงานที่เหลือตกค้างจึงแปรสภาพไปเป็นแรงงานที่ต้องยอมให้มีการจ้างงานในค่าจ้างที่ต่ำกว่าความเป็นจริง หรือเป็นแรงงานที่ตกอยู่ในสภาพของการว่างงานแบบแอบแฝง

(disguised unemployment) คือต้องทำงานที่ได้รับผลตอบแทนต่ำและงานนั้นก็มิได้มีส่วนส่งเสริมการผลิตในภาคอุตสาหกรรมอย่างแท้จริง (Meier 1976 : 145)

จากแนวความคิดดังกล่าวข้างต้นเมื่อนำมาพิจารณาประกอบกับข้อมูลทางสถิติของแนวโน้มในการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมญี่ปุ่นในประเทศไทยที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่า การเข้ามาของญี่ปุ่นในลักษณะดังกล่าวจะยิ่งเป็นปัจจัยเร่งให้เกิดการพัฒนาแบบทวิภาคมากขึ้นในประเทศไทย โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการกระจายรายได้และความเหลื่อมล้ำของภาคเกษตรกรรมและภาคอุตสาหกรรมซึ่งถ้ารูปการของการลงทุนญี่ปุ่นในไทยยังคงเช่นนี้ที่จะมีการลงทุนในพื้นที่ที่มีความหนาแน่นทางอุตสาหกรรมและมีความเจริญทางวัตถุและสาธารณูปโภค โดยหวังที่จะอาศัยความเจริญที่มีอยู่แล้วนั้นสร้างประโยชน์ให้ตนเองในแง่ของความสะดวกสบายและเพื่อลดต้นทุนการผลิตอยู่อย่างนี้ ปัญหาในการพัฒนาของประเทศไทยในการแก้ปัญหาความแตกต่างของภาคเกษตรและภาคอุตสาหกรรมคงจะมีต่อไปอย่างไม่สิ้นสุดและในการแก้ไขคงจะกระทำได้อย่างยากยิ่งทุกที

ประเด็นค่าจ้างแรงงาน

ในส่วนต่อไปนี้จะเป็นการกล่าวถึงประเด็นเรื่องค่าจ้างแรงงานของแรงงานไทยที่ได้รับจากการทำงานให้กับบริษัทญี่ปุ่น จากข้อมูลตัวเลขในตารางที่ 14 ซึ่งแสดงถึงอัตราค่าจ้างโดยเฉลี่ยของแรงงานไทยในบริษัทญี่ปุ่นโดยแยกเป็นประเภทของอุตสาหกรรมตั้งแต่ปี 1977-1987 เรามพบว่าโดยการเปรียบเทียบกันระหว่างอุตสาหกรรมแต่ละประเภทแล้วในอุตสาหกรรม เคมีภัณฑ์ได้รับค่าจ้างแรงงานสูงที่สุดคือ 6,149 บาทต่อเดือนในปี 1987 และอุตสาหกรรมทอผ้าได้รับค่าจ้างต่ำที่สุดคือ 3,544 บาทต่อคนต่อเดือนในปีเดียวกัน และค่าจ้างโดยเฉลี่ยของแรงงานไทยในบริษัทญี่ปุ่นทั้งหมดเท่ากับ 4,731 บาทต่อคนต่อเดือน จากข้อมูลดังกล่าวมีข้อสังเกตประการหนึ่งคือในอุตสาหกรรมทอผ้าซึ่งเป็นอุตสาหกรรมที่ญี่ปุ่นมาลงทุนเป็นจำนวนมากและเป็นอุตสาหกรรมที่มีการใช้แรงงานมาก (labour intensive industry) ประเภทหนึ่งนั้นได้รับค่าจ้างที่ค่อนข้างจะต่ำกว่าที่ควรจะเป็นอยู่มากคือต่ำกว่าค่าจ้างโดยเฉลี่ยของแรงงานไทยในบริษัทญี่ปุ่นทั้งหมดถึง 1,187 บาท หรือคิดเป็นสัดส่วนต่อเงินเดือนของแรงงานในอุตสาหกรรมทอผ้าที่ได้รับจะสูงถึง 33.50% จากตัวเลขนี้ทำให้

ตารางที่ 14 ค่าจ้างเฉลี่ยในบริษัทญี่ปุ่น (บาทต่อเดือน)

อุตสาหกรรม	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987
ทอผ้า	1,692	1,816	1,965	1,089	2,317	2,400	2,687	2,956	3,107	3,368	3,544
รถยนต์	3,247	3,487	3,618	3,871	4,001	4,287	4,334	4,638	4,759	5,098	5,365
เหล็กและเหล็กกล้า	2,978	3,001	3,243	3,464	3,643	3,796	3,940	4,126	4,286	4,651	4,834
ผลิตภัณฑ์อาหาร	2,264	2,414	2,676	2,781	2,956	3,038	3,351	3,586	3,651	3,764	4,008
เคมีภัณฑ์	3,302	3,580	3,847	4,012	4,289	4,586	4,864	5,038	5,271	5,643	6,149
อื่น ๆ	2,302	2,398	2,510	2,627	2,926	3,286	3,654	3,812	3,956	4,218	4,387
เฉลี่ย	2,630	2,783	2,977	3,140	3,355	3,567	3,805	4,026	4,172	4,457	4,731

* อัตราเพิ่มของค่าจ้างโดยเฉลี่ยจากปี 1977-1987 เท่ากับ 7.9% ต่อปี (คำนวณโดยนักศึกษา)

แหล่งข้อมูล : กรมแรงงาน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เราพิจารณาได้ว่าถึงแม้ญี่ปุ่นจะมีการลงทุนในอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานมาก อันจะก่อให้เกิดการจ้างงานมากกว่าในอุตสาหกรรมประเภทอื่น เช่น อุตสาหกรรมทอผ้าก็ตาม แต่ผลจากแรงงานที่ได้รับหรือค่าจ้างนั้นอยู่ในอัตราที่ค่อนข้างต่ำ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแม้จะมีการจ้างงานให้กับคนจำนวนมากแต่เมื่อมองดูค่าใช้จ่ายด้านเงินเดือนคนงานบริษัท ในอุตสาหกรรมประเภทนี้เปรียบกับอุตสาหกรรมประเภทอื่นที่มีเงินเดือนสูงกว่า แต่จ้างคนจำนวนน้อยค่าใช้จ่ายดังกล่าวคงไม่มากนักน้อยกว่ากันมากนัก ทำให้มองเห็นว่าในอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานมากของญี่ปุ่น เช่น อุตสาหกรรมทอผ้า นั้นมิได้สร้างเงินหมุนเวียนในกระแสเศรษฐกิจดังที่คาดไว้จากปริมาณคนงานเลย

โดยปกติเท่าที่มีการวิเคราะห์ทางด้านค่าจ้างแรงงานของคนงานไทยที่ผ่านมาจะเป็นการเปรียบเทียบระหว่างอัตราส่วนค่าใช้จ่ายที่ใช้ไปในการจ้างงานกับยอดขายรวมของบริษัทญี่ปุ่น เช่น ในงานศึกษาของขุนทอง อินทรไทย (1980 : 124) ได้ชี้ให้เห็นว่าอัตราส่วนค่าจ้างกับมูลค่าผลผลิตอยู่ในระดับที่ต่ำมากโดยเฉลี่ยประมาณ 5% อัตราส่วนในอุตสาหกรรมทอผ้าแม้จะสูงที่สุดแต่ก็ไม่เกิน 10% โดยเฉพาะอัตราส่วนในอุตสาหกรรมรถยนต์ต่ำถึง 2-3% เท่านั้น ด้วยเหตุผลที่ว่าอุตสาหกรรมนี้เป็นเพียงโรงงานประกอบชิ้นส่วนต่าง ๆ เท่านั้น เพราะส่วนประกอบที่ใช้ส่วนมากเป็นวัตถุดิบที่สั่งเข้ามา แท้จริงแล้วโรงงานอุตสาหกรรมรถยนต์ก็สร้างขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการลดภาษีรถยนต์ที่ประกอบจากนอก เพราะโรงงานประกอบจะได้ลดภาษีในการส่งส่วนประกอบรถยนต์เข้ามาประกอบในประเทศ ซึ่งในจุดนี้ขุนทอง อินทรไทยสรุปว่าการลงทุนของญี่ปุ่นเมื่อพิจารณาจากค่าจ้างแรงงานในแง่มุมดังกล่าวมิได้เป็นประโยชน์ต่อไทยมากนัก

ในงานอีกชิ้นหนึ่งที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันของจุลชีพ ชินวราภรณ์ และสมศักดิ์ แต่มนุษย์เลิศชัย (ในบุญยิตติ สุรการวิทย์, บรรณาธิการ 2523 : 118) ก็ได้มีข้อสรุปออกมาในทำนองเดียวกันว่าตามจำนวนค่าจ้างและเงินเดือนที่บริษัทญี่ปุ่นจ่ายนั้นเป็นเพียงร้อยละ 6 ของยอดขายรวมเท่านั้น ซึ่งเป็นที่ยืนยันว่าธุรกิจของญี่ปุ่นมิได้มีการใช้ทุนสูงและมีได้เพิ่มรายได้จำนวนมากให้แก่คนในประเทศแต่อย่างใด

จากงานทั้ง 2 ชิ้นดังกล่าวเราพอจะเห็นภาพแล้วว่าค่าจ้างแรงงานของคนไทยที่ได้รับในอุตสาหกรรมญี่ปุ่นนั้นเมื่อเปรียบเทียบกับยอดขายผลผลิตแล้วอยู่ในระดับที่ค่อนข้างต่ำ

ซึ่งลักษณะของการวิเคราะห์และเปรียบเทียบแบบนี้ไม่สามารถที่จะอธิบายให้เห็นถึงภาวะของการเสียเปรียบของแรงงานไทย ได้ชัดเจน เพราะฉะนั้น ในส่วนนี้จะเป็นการย้อนกลับ ไปดูที่ตารางที่ 14 ที่แสดงถึงค่าจ้างแรงงานของแรงงานไทยในบริษัทญี่ปุ่นอีกแล้ว เราจะเห็นได้ว่า อัตราเพิ่มโดยเฉลี่ยของเงินเดือนตั้งแต่ปี 1977 ถึงปี 1987 นั้นเท่ากับ 7.9% ของเงินเดือนในแต่ละปี อัตราการเพิ่มเงินเดือนเช่นนี้ทางบริษัทญี่ปุ่นจะใช้หลักเกณฑ์อะไรเป็นตัวตัดสินหรือกำหนดนั้น ไม่อาจทราบได้ แต่เมื่อเรานำเอาอัตราเพิ่มเงินเดือนโดยเฉลี่ยมาเปรียบเทียบกับข้อมูลของการส่งผลกำไรและเงินปันผลกลับประเทศของอุตสาหกรรมญี่ปุ่นแล้ว (ดูตารางที่ 15) เราจะพบประเด็นที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งกล่าวคือ ตั้งแต่ปี 1977-1987 ญี่ปุ่นมีการส่งเงินปันผลและกำไรที่ได้จากการลงทุนในอัตราที่สูงขึ้นทุกปีรวมแล้วเป็นเงินถึง 43,502 ล้านบาท และที่สำคัญที่สุดอัตราในการเพิ่มขึ้นของแต่ละปีโดยเฉลี่ยแล้วมากถึง 37.9% ซึ่งเมื่อนำตัวเลขนี้มาเปรียบเทียบกับอัตราเพิ่มของเงินเดือนแรงงานไทยที่เพิ่มขึ้นเพียงปีละ 7.9% จะเห็นได้ชัดว่าบริษัทญี่ปุ่นได้กระจายผลกำไรไปไว้ที่ตนเป็นส่วนมาก โดยไม่คำนึงถึงสิ่งที่ผู้ผลิตที่แท้จริงหรือแรงงานไทยจะต้องได้รับตอบแทนอย่างยุติธรรม ซึ่งในประเด็นนี้จะเห็นว่าญี่ปุ่นเข้ามาลงทุนโดยอาศัยแรงงานราคาถูกและถือโอกาสแบ่งปันหรือโยกย้ายมูลค่าส่วนเกินจากการผลิตไปยังประเทศของตนโดยที่ฝ่ายแรงงานไทย เมื่อเปรียบเทียบกับแล้วผลที่ได้รับมิใช่ค่าตอบแทนที่เหมาะสมในวงจรการผลิต แต่เป็นเพียงค่าตอบแทนที่เพียงพอเพื่อการยังชีพเท่านั้น

โดยสรุปตามแนวความคิดทฤษฎีข้างต้นแล้วจะเห็นได้ว่า ในความสัมพันธ์ตามรูปแบบของการลงทุนข้ามชาติโดยผ่านการทำงานของบริษัทต่าง ๆ จากประเทศศูนย์กลาง (center) คือญี่ปุ่นมายังประเทศรอบนอก (periphery) คือประเทศไทยนั้น เมื่อมองผ่านมิติทางด้านแรงงาน ซึ่งเป็นองค์ประกอบหลักอย่างหนึ่ง ในวงจรการผลิตแล้วพบว่าได้ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างประเทศผู้ลงทุนกับประเทศผู้รับทุนอันเป็นเจ้าของแรงงาน โดยผ่านกลไกของการแลกเปลี่ยนที่ไม่เท่าเทียมกันและกลไกของการเคลื่อนย้ายส่วนเกินทำให้ประเทศญี่ปุ่นซึ่งมีฐานะเป็นประเทศศูนย์กลางและผู้ลงทุนได้เปรียบและประเทศไทยในฐานะของประเทศรอบนอกผู้รับการลงทุนเสียเปรียบในประเด็นต่อไปนี้

ตารางที่ 15 แสดงการส่งคืนผลกำไรและเงินปันผลกลับแยกเป็นรายประเทศ

(หน่วย : ล้านบาท)

85

ประเทศ	กำไรและเงินปันผล										
	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987
1. สหรัฐฯ	931.1	829.3	869.8	829.3	1,674.9	1,521.0	1,676.0	1,421.2	1,375.9	1,427.1	1,348.1
2. ญี่ปุ่น	182.0	220.0	311.7	236.3	326.7	328.0	355.1	413.2	617.4	487.9	871.9
3. สหราชอาณาจักร	184.0	295.6	146.5	377.8	637.2	287.9	51.5	90.3	348.0	185.0	326.6
4. เยอรมัน	18.4	29.2	20.9	25.9	50.2	25.2	45.4	82.1	59.6	37.6	41.8
5. ฝรั่งเศส	0.3	0.4	16.2	33.7	48.2	96.3	-	0.3	9.0	2.7	1.8
6. ฮอลแลนด์	43.4	56.4	111.0	89.7	144.5	175.5	220.0	291.0	292.0	254.7	386.5
7. สิงคโปร์	1.4	1.7	48.8	20.2	44.3	6.2	18.3	41.6	57.1	18.4	57.0
8. อื่น ๆ	274.7	228.1	451.8	436.2	480.1	274.1	348.0	562.7	828.9	548.2	629.5

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1. การลงทุนของญี่ปุ่นในประเทศไทยมีบทบาทในการสร้างงานให้แก่คนไทยน้อยมาก อันเนื่องมาจากประเภทของอุตสาหกรรมที่มีลักษณะการใช้ทุนสูงมากกว่าใช้แรงงาน ซึ่งไม่เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของไทยที่ต้องการพัฒนาแรงงานและขยายการจ้างงานให้มีปริมาณมากขึ้น นอกจากนี้ในอุตสาหกรรมของญี่ปุ่นบางประเภทที่มีการใช้แรงงานมากก็จะมี การกดค่าแรงให้อยู่ในระดับต่ำซึ่งแสดงว่าถึงแม้ในอุตสาหกรรมบางประเภทจากญี่ปุ่นจะมีการจ้างงานมาก แต่ก็คงจะไม่ก่อให้เกิดเงินหมุนเวียนในกระแสเศรษฐกิจเท่าที่ควร เพราะค่าใช้จ่ายของเงินลงทุนญี่ปุ่นในค่าจ้างแรงงานของอุตสาหกรรมประเภทนี้ก็จะต่ำเช่นเดียวกัน
2. การลงทุนของญี่ปุ่นในประเทศไทยเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลในการเร่งให้เกิดสภาพของการพัฒนาแบบทวิภาค (dualistic development) ขึ้นในประเทศไทย อันจะมีผลเสียในแง่ของการจุดรั้งและขัดแย้งของภาคเศรษฐกิจทั้ง 2 ในการศึกษาที่จะพัฒนาไปได้อย่างพร้อม ๆ กัน และจากการที่การลงทุนของญี่ปุ่นมีสภาพเป็นปัจจัยเร่งนี้ย่อมที่จะไม่ก่อให้เกิดการกระจายรายได้และการจ้างงานรวมทั้งความเจริญไปสู่ภูมิภาคต่าง ๆ ของไทยได้
3. การลงทุนของญี่ปุ่นในประเทศไทยก่อให้เกิดผลตอบแทนต่อคนงานไทยในด้านค่าจ้างในระดับพอยังชีพเท่านั้น และส่วนเกินของการผลิตที่ปรากฏออกมาในรูปของผลกำไรและเงินปันผลโดยส่วนใหญ่ถูกส่งกลับไปยังประเทศญี่ปุ่นทั้งสิ้น

3.2 บทวิเคราะห์ด้านเทคโนโลยีที่มากับการลงทุน

บทบาทของเทคโนโลยีในปัจจุบันนี้มีสถานะเปรียบเสมือนสิ่งทีเสริมสร้างอำนาจของประเทศและความมั่งคั่งอุดมสมบูรณ์ ตลอดจนถือได้ว่าเป็นเป้าหมายอันสำคัญของรัฐในการดำเนินการให้ได้มาครอบครอง (Mcintyre and Papp 1986 : 3) ดังมีประเด็นที่เกี่ยวกับการถ่ายทอดเทคโนโลยีระหว่างผู้ให้และผู้รับจึงเป็นประเด็นที่มีผู้ให้ความสนใจกันอย่างมากทั้งในระดับผู้กำหนดนโยบายและในวงการศึกษา โดยเฉพาะในส่วนที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับการควบคุมให้มีการถ่ายทอดเทคโนโลยีอย่างเหมาะสมกับสภาพสังคมและเศรษฐกิจของผู้รับ (Lall and Streeten 1977 : 64) ทั้งนี้เพราะมีความเชื่อกันว่า ถ้าประเทศใดมีการครอบครองเทคโนโลยีก้าวหน้าและมีความเหมาะสมกับประเทศตนไม่ว่าการครอบครองนั้นจะเป็นการประดิษฐ์คิดค้นขึ้นเองหรือเป็นการได้รับมาจากที่อื่น ประเทศนั้นก็จะสามารถสร้างดุลอำนาจทั้งทาง

เศรษฐกิจและการเมืองในระดับภูมิภาคหรือระดับโลกได้ (McIntyre and Papp 1986 : 4) จากเหตุผลดังกล่าวคงจะพอทำให้เห็นภาพของความสำคัญของเทคโนโลยีและการถ่ายทอดเทคโนโลยีเป็นอย่างดี ก่อนที่เราจะทำความเข้าใจเกี่ยวกับการถ่ายทอดเทคโนโลยี เราควรมาทำความเข้าใจเบื้องต้นเสียก่อนว่าคำว่าเทคโนโลยีในที่นี้หมายถึงอะไร

ในด้านความหมายของเทคโนโลยีนี้แม้จะให้คำจำกัดความไว้มากมายแตกต่างกัน ออกไปตามวัตถุประสงค์ในการศึกษาเทคโนโลยีนั้น ๆ ว่าเป็นเทคโนโลยีในด้านใด เช่น ทางด้านการทหาร การพัฒนา หรือทางเศรษฐกิจ แต่เพื่อความสอดคล้องในกรณีศึกษาของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ที่ศึกษาเรื่องการลงทุน ดังนั้นในที่นี้จึงจะเป็นการเลือกความหมายของคำว่าเทคโนโลยีที่เห็นว่ามีมีความสอดคล้องกับกรณีศึกษาขึ้นมา 2 ความหมายกล่าวคือ

- ตามความหมายของ Mingsarn Kaosa-ad (1984 : 1) เทคโนโลยีหมายถึงความรู้ที่เป็นที่ต้องการหรือจำเป็นในการผลิตสินค้าและบริการ

- ส่วน Lall และ Streeten (1977 : 64) ให้ความหมายของคำว่าเทคโนโลยีไว้ว่าหมายถึงความสามารถของมนุษย์ในการควบคุมการผลิตและสร้างนวัตกรรม (innovation) นอกจากนี้ความหมายของเทคโนโลยียังครอบคลุมไปถึงความสามารถในการดำเนินงานเกี่ยวกับด้านการตลาดในการขายสินค้าอีกด้วย

กล่าวโดยสรุปแล้วเทคโนโลยีในที่นี้หมายถึงความรู้ความสามารถในการผลิตและขายสินค้าที่ผลิตขึ้นมาได้นั่นเอง

โดยปกติในการค้นพบหรือเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีย่อมมีผลกระทบต่อการผลิตสินค้าอย่างแน่นอนไม่มากก็น้อย ซึ่งในการคิดค้นเทคโนโลยีใหม่ ๆ ขึ้นมาซึ่งต่างเป็นไปด้วยความคาดหวังในสิ่งที่จะเกิดขึ้นจากการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ สิ่งเหล่านี้ก็คือ (Mingsarn Kaosa-ad 1984 : 2)

1. เพื่อเพิ่มผลผลิตจากการลงทุนในราคาต้นทุนเท่าเดิม
2. เพื่อทำให้คุณภาพของผลผลิตดีขึ้น
3. เพื่อให้มีการใช้ต้นทุนในการผลิตให้ต่ำลง

จากเหตุผลดังกล่าวเราสามารถกล่าวได้ว่าความสำเร็จของการใช้เทคโนโลยีก็คือการที่จะทำอย่างไรให้มีการลดต้นทุนการผลิตลงเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพเท่าเดิม หรืออาจจะมีการ

เพิ่มต้นทุนการผลิต แต่คุณภาพของผลผลิตจะต้องดีขึ้น จากจุดนี้จึงทำให้มีการประดิษฐ์คิดค้นเทคโนโลยีใหม่ ๆ ขึ้นมาตลอดเวลาเพื่อใช้ในการผลิตสินค้าในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งนี้ย่อมรวมถึงการผลิตแบบข้ามชาติหรือในการลงทุนแบบข้ามชาติก็มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิตด้วย ประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นตามมาก็คือในการลงทุนแบบข้ามชาตินี้ ประเทศที่มีเทคโนโลยีสูงกว่าและแน่นอนมีเงินทุนสูงกว่า ซึ่งก็มักจะเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วเป็นส่วนใหญ่ก็จะมีกานำเข้าหรือส่งเทคโนโลยี พร้อมทั้งเงินทุนนั้นเข้าไปยังประเทศที่รับทุนซึ่งส่วนมากก็คือประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งหลาย เมื่อพิจารณาให้ดีจะเห็นได้ว่าการเคลื่อนย้ายหรือถ่ายทอดเทคโนโลยีนี้เกิดขึ้นได้เพราะความต้องการของทั้งสองฝ่ายมีความสอดคล้องกันในประเด็นที่ว่าประเทศที่เป็นเจ้าของเทคโนโลยีก็ต้องการจะนำเอาเทคโนโลยีของตนเข้าไปใช้ในการลงทุนดังกล่าว เพื่อลดต้นทุนการผลิตหรือเพื่อปรับปรุงคุณภาพของสินค้าหรือผลผลิตเพื่อแข่งขันกับผู้ลงทุนรายอื่น ๆ ส่วนทางด้านประเทศที่รับเทคโนโลยีนั้นก็มีความหวังที่จะได้ความรู้ความสามารถหรือเทคนิคพิเศษต่าง ๆ โดยผ่านการลงทุนเพราะโดยปกติในประเทศกำลังพัฒนาที่รับการลงทุนจากต่างชาติก็มีสภาพขาดแคลนเชิงเทคโนโลยีที่ทันสมัยอยู่แล้ว

ในการถ่ายทอดเทคโนโลยีผ่านการลงทุนแบบข้ามชาตินี้ตัวจักรสำคัญ ซึ่งเป็นทั้งเจ้าของเทคโนโลยีและเป็นแกนหลักที่ทำให้เกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยีในกิจกรรมนี้ได้ก็คือบริษัทข้ามชาติ (McIntyre and Papp 1986 : 5) การถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นนี้กระทำได้หลายวิธี เช่นการซื้อเทคโนโลยีที่ประกอบแล้วมาใช้ในรูปของเครื่องจักร หรือในกรณีที่เทคโนโลยีนั้นอยู่ในรูปของความรู้ต่าง ๆ ก็จะมีการขายต่อมาในรูปของใบอนุญาต สิทธิบัตรหรือคำลิขสิทธิ์ต่าง ๆ นอกจากนี้การถ่ายทอดเทคโนโลยียังกระทำได้โดยการฝึกอบรมหรือจัดให้มีการสอนอย่างเป็นทางการเป็นระบบอีกด้วย (United Nations 1987 : 6)

ในกรณีของการลงทุนของญี่ปุ่นในประเทศไทยมีวิธีการถ่ายทอดเทคโนโลยีเข้ามาในไทยหลายรูปแบบด้วยกัน เหมือนดังที่ได้กล่าวมาแล้ว โดยเฉพาะในบริษัทของญี่ปุ่นที่มีการร่วมทุนกับคนไทยนั้น การถ่ายทอดเทคโนโลยีจะเป็นลักษณะที่มีการซื้อเทคโนโลยีจากบริษัทแม่ของผู้ร่วมทุนชาวญี่ปุ่นมาอีกทีหนึ่ง โดยเป็นการทำสัญญากันโดยตรงจากบริษัทแม่ (อรรถภา สืบญู เรื่องและเฉลิมพจน์ เอี่ยมกมล 2523 : 34)

ประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดเทคโนโลยีผ่านการลงทุนนั้นนอกจากเรื่องข้อชาย
 แลกเปลี่ยนด้วยวิธีต่าง ๆ แล้ว เรื่องของความเหมาะสมและความสามารถนำเทคโนโลยีนั้นมา
 ปรับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพแก่ตนเอง ให้มากที่สุดก็เป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากเช่นกัน ดังจะได้แยก
 อธิบายได้เป็น 2 ประเด็นดังนี้

1. ในเรื่องของความเหมาะสมของเทคโนโลยีต่อสภาพของผู้รับ เรื่องนี้เป็นปัญหาที่
 เกิดขึ้นแก่ประเทศกำลังพัฒนาแทบทุกประเทศที่มีการถ่ายทอดเทคโนโลยี เงินทุนที่มีอยู่อย่างปกติ
 ในประเทศที่รับเทคโนโลยีก็คือประเทศเหล่านี้มีความจำเป็นที่จะต้องได้มาซึ่งเทคโนโลยีเพื่อเข้า
 มาช่วยให้เกิดการพัฒนาในรูปแบบต่าง ๆ โดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจ แต่สิ่งที่ควรจะต้องเกิดขึ้น
 พร้อม ๆ กับการรับเอาเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้นั้นก็คือการที่ประเทศเหล่านี้จำเป็นที่จะต้องทบทวน
 และคิดให้ได้ว่าสภาพภายในของประเทศตนนั้นมีความต้องการเทคโนโลยีดังกล่าวจริงหรือไม่
 หรืออย่างน้อยเพียงใด และเทคโนโลยีชนิดนั้นจะมีความเหมาะสมกับสภาพภายในประเทศของตน
 อย่างไรปัญหาในเรื่องนี้มักจะ เป็นปัญหาที่ประเทศกำลังพัฒนาที่เป็นผู้รับเทคโนโลยีนั้น ไม่มีสิทธิเลือก
 ว่าต้องการเทคโนโลยีตัวใด โดยเฉพาะในกรณีที่การถ่ายทอดเทคโนโลยีนั้นกระทำผ่านการซื้อใบ
 อนุญาตซึ่งผู้ที่เป็นเจ้าของเทคโนโลยีหรือบรรษัทนั้นก็มักจะมีความตั้งใจว่าจะขายให้หรือไม่แต่
 ฝ่ายเดียว (United Nations 1977 : 13)

2. เรื่องของการปรับเทคโนโลยีที่รับมา ในการปรับเทคโนโลยีที่ได้รับมาเพื่อนำมา
 ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองมากที่สุดนั้น มิได้อยู่ที่การปรับปรุงเทคโนโลยีเหล่านั้นให้ดีขึ้นและมี
 ประสิทธิภาพขึ้นแต่อย่างใดแล้วแต่สิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึงเสมอก็คือในการปรับใช้นั้นต้องให้เกิดการ
 ใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นของตนในแนวทางที่ดีที่สุดอีกด้วย และจุดนี้จะเป็นสิ่งที่บอกได้ว่าการถ่าย
 โยดเทคโนโลยีอย่างสมบูรณ์หรือไม่ (Germidis in Germidis, ed., 1977 : 34)

ในกรณีของการลงทุนของญี่ปุ่นในประเทศไทยปัญหาในการถ่ายทอดเทคโนโลยีได้เกิดขึ้น
 เสมอมา เช่น มีข้อกล่าวหาว่าญี่ปุ่นนั้นมีการหน่วงเหนี่ยวเทคโนโลยีทั้งในการผลิตและการบริหาร
 งานเอาไว้ไม่ถ่ายทอดให้คนไทย โดยเฉพาะที่มีการเข้าหุ้นกันอย่างเต็มที่ (International
 Development Center of Japan and Thailand Development Research
 Institute 1986 : 2) ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมมากที่สุดระหว่างญี่ปุ่นกับไทยในการ
 ถ่ายทอดเทคโนโลยีผ่านการลงทุนก็คือได้มีการเสนอให้มีการปรับโครงสร้างการผลิตของอุตสาหกรรม-

กรรมในประเทศไทย โดยเป็นการวิจัยร่วมกันระหว่างไทยกับญี่ปุ่น เพื่อหาวิธีปรับโครงสร้างในการผลิตอันมีประเด็นทางด้านเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยคือให้มีการถ่ายทอดเทคโนโลยีและนำเอาระบบการจัดการของญี่ปุ่นที่สามารถพัฒนาความได้เปรียบทางการพัฒนาอุตสาหกรรมมาใช้ โดยให้มีการถ่ายทอดเทคโนโลยีและระบบจัดการในระดับที่เหมาะสมกับการปรับโครงสร้างการผลิตที่กำลังจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากในอนาคต (คณะอนุกรรมการปรับโครงสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น 2528 : 18) จากจุดนี้ทำให้เรามองได้ว่าการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่แล้วมาขึ้น ได้มีปัญหาเกิดขึ้นดังนั้นในส่วนต่อไปจะได้เป็นการดูถึงสภาพข้อเท็จจริงของการถ่ายทอดเทคโนโลยีจากการลงทุนของญี่ปุ่นตามตัวเลขสถิติดังนี้

ประเด็นการถ่ายทอดเทคโนโลยี

จากตารางที่ 16 แสดงให้เห็นถึงการที่ไทยต้องจ่ายค่าเทคโนโลยีให้แก่ประเทศต่าง ๆ เราจะเห็นได้ว่าไทยได้จ่ายค่าเทคโนโลยีให้แก่ญี่ปุ่นมากที่สุด จากปี 1981 ถึง 1988 ไทยได้จ่ายค่าเทคโนโลยีให้แก่ญี่ปุ่นไปแล้วเป็นจำนวนถึง 65,604 ล้านบาท ค่าเทคโนโลยีที่จ่ายไปมีประกอบด้วยค่าประกอบการทางเทคนิค ค่าลิขสิทธิ์และสิทธิบัตร แนวโน้มของการจ่ายค่าเทคโนโลยีของไทยแก่ญี่ปุ่นในช่วง 8 ปีดังกล่าว มีแนวโน้มที่สูงขึ้นเป็นส่วนมาก เมื่อดูจากในปี 1981 และในปี 1988 ค่าประกอบการทางเทคนิคจะเท่ากับ 72.1 และ 429.7 ล้านบาทตามลำดับ และค่าลิขสิทธิ์กับสิทธิบัตรจะเท่ากับ 430.2 และ 1,067.4 ล้านบาทตามลำดับ เมื่อพิจารณาจากตัวเลขดังกล่าวจะเห็นได้ว่า เฉพาะช่วงเวลาดังกล่าวไทยได้จ่ายค่าเทคโนโลยีให้แก่ญี่ปุ่นเพิ่มขึ้นถึงเกือบ 3 เท่าตัว จากแนวโน้มดังกล่าวเมื่อนำเอาแนวความคิดในเรื่องของการปรับใช้เทคโนโลยีและความเหมาะสมของเทคโนโลยีมาพิจารณาประกอบแล้ว เราจะเห็นได้ว่าการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นในการลงทุนของญี่ปุ่นตั้งอยู่ในระดับต่ำมากหรือแทบจะเรียกว่าไม่มีเลย มูลค่าของการซื้อเทคโนโลยีจากญี่ปุ่นที่มีแนวโน้มสูงขึ้นในแทบทุกปีนั้น เป็นตัวชี้ชัดได้ว่า ไทยยังมีสภาพพึ่งพิงทางเทคโนโลยีจากญี่ปุ่นเพราะจะเห็นได้ว่าถ้ามีการรับการถ่ายทอดเทคโนโลยีจากญี่ปุ่นมาอย่างสมบูรณ์ก็น่าจะมีการพัฒนาเทคโนโลยีหรือปรับใช้เทคโนโลยีในการผลิตที่เกิดจากการลงทุนนั้นได้เองบ้าง ซึ่งก็จะทำให้การนำเข้าเทคโนโลยีมีแนวโน้มลดลงมิใช่ออย่างที่เป็นอยู่ในขณะนี้

	ค่าจ้างชาวต่างประเทศ								ค่าลิขสิทธิ์และสิทธิบัตร							
	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
รวม	72.1	67.3	150.9	121.9	193.7	189.7	354.5	429.7	420.2	430.3	489.2	626.4	629.7	621.4	686.0	1,067.4
สหรัฐอเมริกา	168.0	295.8	207.1	214.3	156.5	159.6	113.7	192.8	181.3	220.1	224.6	298.4	308.0	302.9	375.7	565.3
สวีเดน	35.6	12.9	48.9	44.8	53.2	69.4	58.4	56.7	57.1	58.4	68.9	80.1	92.7	117.3	135.0	157.2
แคนาดา	3.5	2.8	3.3	1.9	5.8	0.5	6.5	6.5	1.5	0.7	0.1	-	-	-	-	4.3
ออสเตรเลีย	10.0	1.8	2.0	3.7	6.4	15.9	1.5	22.7	1.4	1.1	2.5	4.7	4.9	3.3	4.1	3.9
เกาหลีใต้	-	-	0.8	1.9	-	1.7	-	-	-	-	2.5	-	0.8	1.1	1.3	2.6
ไต้หวัน	0.4	-	0.5	1.6	6.7	3.2	8.8	3.7	0.5	0.8	0.1	1.0	1.1	5.9	1.5	2.5
ฮ่องกง	24.1	37.3	59.4	70.1	68.4	98.8	80.9	30.4	15.8	16.4	16.8	25.6	28.3	16.5	25.6	26.3
สิงคโปร์	0.1	15.8	21.6	13.0	10.7	15.6	23.7	35.3	4.8	5.4	10.2	12.8	15.3	9.9	24.4	40.9
มาเลเซีย	0.7	1.2	0.7	0.5	0.3	2.1	0.4	2.8	1.9	3.0	4.9	2.9	2.4	3.8	3.3	1.5
ฟิลิปปินส์	-	2.1	2.6	3.9	1.1	-	-	2.1	-	-	0.1	-	0.1	-	-	-
อินโดนีเซีย	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0.1	0.1
บรูไน	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
จีน	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
สหราชอาณาจักร	154.5	90.7	96.0	75.5	116.3	85.3	107.6	147.8	32.2	34.7	33.8	32.3	43.3	51.3	66.3	110.0
เยอรมนีตะวันตก	18.5	7.3	4.7	74.6	80.0	67.1	11.0	53.8	19.5	27.2	25.8	30.2	53.1	45.7	57.4	75.6
ฝรั่งเศส	13.8	7.1	7.5	9.2	12.7	7.8	14.4	13.9	1.3	1.8	1.1	2.8	6.3	11.2	9.5	35.3
เนเธอร์แลนด์	10.1	12.7	91.2	121.6	71.0	93.6	123.0	140.2	14.1	6.6	11.8	8.5	15.7	36.1	31.6	47.6
อิตาลี	0.9	0.1	3.5	3.0	4.2	4.2	0.6	3.0	34.9	36.4	11.8	11.3	5.8	3.1	14.0	10.5

ประเด็นความเหมาะสมของเทคโนโลยี

ประเด็นที่เราจะพิจารณาต่อไปคือความเหมาะสมของเทคโนโลยีที่นำมาใช้ในการลงทุนนั้น มีมากน้อยเพียงใดกับสภาวะทางเศรษฐกิจภายในของไทย สิ่งที่น่าสนใจคือในขณะที่ไทยต้องเสียเงินตราต่างประเทศมากมายเพื่อซื้อเทคโนโลยีจากญี่ปุ่นมาใช้ในการลงทุนนั้น ปรากฏว่าบริษัทญี่ปุ่นที่ลงทุนอยู่ในไทยและมีการใช้เทคโนโลยีจากบริษัทแม่ที่ซื้อเข้ามาดังกล่าว กลับมีการนำเข้าวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตจากต่างประเทศอย่างมากมาย (ดูตารางที่ 17 และ 18) แม้ว่ามูลค่าของการใช้วัตถุดิบภายในประเทศจะมีอัตราที่สูงขึ้นทุกปี แต่มูลค่าของวัตถุดิบที่สั่งเข้ามาจากนอกประเทศของบริษัทญี่ปุ่นก็มีอัตราที่สูงตามไปด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเปรียบเทียบการใช้วัตถุดิบภายในกับที่มีการนำเข้ามาแล้วจะเห็นว่าบริษัทญี่ปุ่นมีการใช้วัตถุดิบที่สั่งเข้ามาในมูลค่าที่สูงกว่าวัตถุดิบภายในประเทศ และเมื่อดูอัตราส่วนของการใช้วัตถุดิบจากต่างประเทศต่อวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตทั้งหมดของบริษัทญี่ปุ่น (ตารางที่ 19) แล้วจะเห็นว่าโดยเฉลี่ยมีมูลค่าถึงร้อยละ 69.69 หรือเกือบ 70% ของการใช้วัตถุดิบทั้งหมดนับว่าเป็นอัตราส่วนที่สูงมาก ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่าเทคโนโลยีที่นำมาใช้ในการลงทุนของญี่ปุ่นนั้น ไม่เหมาะสมกับสภาพของวัตถุดิบที่มีอยู่ในประเทศไทย ทำให้ไทยต้องเสียเงินตราต่างประเทศในการซื้อวัตถุดิบเข้ามา ทั้งจะไม่เป็นการพัฒนาการใช้วัตถุดิบในประเทศอีกด้วย เราจะเห็นได้ว่าความไม่เหมาะสมของเทคโนโลยีที่นำมาใช้ในการลงทุนของญี่ปุ่นส่งผลกระทบต่อความพยายามของรัฐบาลไทยในความพยายามที่จะลดการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศ แล้วเน้นให้มีการเข้ามาลงทุนเพื่อให้เกิดแทนการนำเข้า แต่กลับกลายเป็นว่าการลงทุนของญี่ปุ่นที่ส่วนหนึ่งเข้ามาเพื่อการผลิตแบบทดแทนการนำเข้ากลับทำให้มีการนำเข้ามากขึ้นด้วยการใช้เทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสมหรือไม่สอดคล้องสภาพของวัตถุดิบที่มีอยู่ในประเทศไทย

โดยสรุปแล้วจากข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในเรื่องของการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่นำมาใช้ในการลงทุนของญี่ปุ่นในประเทศไทย ประกอบกับการพิจารณาแนวคิดตามทฤษฎีฟังก์ชัน เราพบว่าการลงทุนของญี่ปุ่นได้มีการถ่ายทอดเทคโนโลยีมายังประเทศไทย แต่จากข้อมูลทางสถิติพบว่าแนวโน้มในการปรับใช้เทคโนโลยีอย่างสัมฤทธิ์ผล ไม่เกิดขึ้นทำให้เกิดสภาพฟังก์ชันทางเทคโนโลยีต่อญี่ปุ่นในอุตสาหกรรมที่ญี่ปุ่นมาลงทุน และเทคโนโลยีได้มีสภาพไม่เหมาะสมกับสภาพของประเทศไทยจึงกลายเป็นผลให้ทำให้มีการไหลออกของเงินตราต่างประเทศจำนวนมากในการซื้อวัตถุดิบ และวัตถุดิบเหล่านี้จากที่

ตารางที่ 17 ปริมาณการนำเข้าวัตถุดิบจากต่างประเทศของบริษัทผู้ป้อนในประเทศไทย

(หน่วย : ล้านบาท)

ปี	81	82	83	84	85	86	87	88	89
มูลค่า	5,401	5,467	6,382	7,605	7,288	6,544	8,169	8,861	11,130

แหล่งข้อมูล : คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (รวบรวมโดยผู้ศึกษา)

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 18 ปริมาณการใช้วัตถุดิบภายในประเทศของบริษัทผู้ผลิตในประเทศไทย

(หน่วย : ล้านบาท)

ปี	81	82	83	84	85	86	87	88	89
มูลค่า	2,081	2,146	2,758	3,262	3,105	2,976	3,976	3,821	5,387

แหล่งข้อมูล : คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (รวบรวมโดยผู้ศึกษา)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 19 อัตราส่วนของการใช้วัตถุดิบจากต่างประเทศต่อวัตถุดิบ
ที่ใช้ในการผลิตทั้งหมดของบริษัทผู้ผลิตในประเทศไทย

(หน่วย : ล้านบาท)

ปี	81	82	83	84	85	86	87	88	89
อัตราส่วนร้อยละ	72.18	71.81	69.82	69.98	70.12	68.74	67.3	69.87	67.39
เฉลี่ย	69.69%								

หมายเหตุ: คำนวณโดยผู้ศึกษาจากข้อมูลของคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน

ศูนย์วิทยพัชกร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เคยมีการสำรวจโดยคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนพบว่า เป็นวัตถุดิบที่สั่งจากประเทศญี่ปุ่น เสีย 71.5% (ขุนทอง อินทรไทย 2523 : 126) ถ้าสำรวจของคณะกรรมการตรงกับความเป็นจริงก็ แสดงว่าในการพิจารณาความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างญี่ปุ่นกับ ไทยอันเกิดจากการลงทุนผ่านมิติ ของการถ่ายทอดเทคโนโลยี เราพบความไม่เท่าเทียมกันระหว่างญี่ปุ่นกับ ไทยในแง่ที่ว่า จากการ ถ่ายทอดเทคโนโลยีที่ผ่านการลงทุนญี่ปุ่นจะได้ประโยชน์จากการขายเทคโนโลยีให้แก่ไทย และญี่ปุ่น ได้ใช้ความไม่เหมาะสมของเทคโนโลยีดังกล่าวมาเป็นกลไกให้มีการสั่งวัตถุดิบจากญี่ปุ่นเป็นส่วนมาก มาใช้ในการผลิต นับได้ว่าญี่ปุ่นจะได้เงินตราต่างประเทศจากไทยจากการขายวัตถุดิบและเทคโนโลยีไปพร้อม ๆ กัน ในขณะที่ไทยนั้น นอกจากต้องเสียเงินตราต่างประเทศแล้วยังต้องพึ่งพิงเทคโนโลยีจากญี่ปุ่นและ ไม่มีการนำเอาวัตถุดิบภายในประเทศมาใช้ได้อย่างคุ้มค่าอีกด้วย

3.3 บทวิเคราะห์ทางด้านผลกระทบต่อดุลการชำระเงิน

ก่อนที่จะเรขาคณผลกระทบทของการลงทุนของญี่ปุ่นในประเทศไทยต่อดุลการชำระเงินในพื้นที่ เราควรมาทำความเข้าใจเกี่ยวกับความหมาย องค์ประกอบ และความสำคัญของดุลการชำระเงิน เสียก่อน

Charles P. Kindleberger (1973 : 304) ได้ให้อธิบายเกี่ยวกับความหมาย ของดุลการชำระเงินไว้ว่า หมายถึงการจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนหรือ ติดต่อกันทางเศรษฐกิจระหว่างผู้อาศัย (residents) อยู่ในประเทศที่ทำการจัดเก็บข้อมูลกับผู้ที่ อาศัย (residents) อยู่ในประเทศอื่น ๆ

Resident หรือผู้อาศัยในที่นี้หมายถึงบุคคล ห้างร้าน องค์กรธุรกิจที่พำนักอาศัยอยู่ใน ประเทศนั้นตามปกติ แต่นักศานาจร นักการทูต เจ้าหน้าที่แลกเปลี่ยนทางการทหาร ลูกจ้างชาว ต่างประเทศที่เข้ามาพำนักชั่วคราว บริษัทห้างร้านที่เป็นสาขาจากต่างประเทศเหล่านี้ถือว่าเป็นผู้ นักอาศัยของประเทศอื่นทั้งสิ้น

การแลกเปลี่ยนและติดต่อกันทางเศรษฐกิจ (economic transaction) หมายถึงการ แลกเปลี่ยนสิ่งที่เป็นสินค้าบริการและสินทรัพย์ต่าง ๆ จากผู้นำนักอาศัยของประเทศหนึ่งไปยังผู้ พำนักอาศัยในอีกประเทศหนึ่ง การติดต่อแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจที่ทำให้ประเทศได้รับเงินตรา ต่างประเทศหรือทำให้ประเทศมีฐานะเป็นเจ้าหนี้มากขึ้น จะถูกบันทึกลงในบัญชีดุลชำระเงินทางด้าน

เครดิต (credit) ส่วนรายการทางเศรษฐกิจที่ทำให้ประเทศต้องชำระเงินตราต่างประเทศหรือทำให้ฐานะความเป็นลูกหนี้ของประเทศเพิ่มสูงขึ้น จะถูกบันทึกในดุลการชำระเงินทางด้านเดบิต (debit)

ดุลการชำระเงินแบ่งออกเป็นบัญชีใหญ่ ๆ 4 บัญชีด้วยกันคือ (รัตนาศาสตราจารย์ 2521 : 211-212)

1. บัญชีเดินสะพัด (Current Account) เป็นบัญชีที่บันทึกรายการเกี่ยวกับสินค้าและบริการ เช่น สินค้าออก สินค้าเข้า บริการเกี่ยวกับการขนส่ง การประกันภัยทางธนาคาร ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวและค่าใช้จ่ายของรัฐบาล ในรายการที่ทำให้ประเทศได้รับเงินตราต่างประเทศ เช่น รายการส่งสินค้าออก ค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว ชาวต่างประเทศที่มาใช้จ่ายในประเทศ ดอกเบี้ยและเงินปันผลที่ได้รับจากต่างประเทศ ค่าขนส่งที่ได้รับจากการขนส่งสินค้าและคนโดยสารให้ต่างประเทศ เหล่านี้จะถูกบันทึกในด้านเครดิตแสดงว่าทำให้ประเทศมีเงินตราต่างประเทศเพิ่มขึ้น ส่วนรายการที่ทำให้ประเทศต้องชำระเงินตราต่างประเทศ เช่น รายการสินค้าเข้า ค่าใช้จ่ายของคนในประเทศที่ไปท่องเที่ยวต่างประเทศ ดอกเบี้ยและเงินปันผลที่จ่ายให้แก่ต่างประเทศ เป็นต้น จะถูกบันทึกในด้านเดบิตแสดงว่าทำให้ประเทศนั้นมีเงินตราต่างประเทศลดลง บัญชีเดินสะพัดนี้เป็นบัญชีที่สำคัญในดุลการชำระเงิน เพราะบันทึกรายการเกี่ยวกับการค้าต่างประเทศ ซึ่งนับว่าเป็นรายการที่สำคัญของความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ปกติในบัญชีเดินสะพัดจะระบุจำนวนความแตกต่างระหว่างมูลค่าสินค้าออกและมูลค่าสินค้าเข้าไว้ด้วย ซึ่งเราเรียกว่าดุลการค้า ดังนั้นดุลการค้าจึงเป็นเพียงส่วนหนึ่งของดุลการชำระเงินเท่านั้น

2. บัญชีทุน (Capital Account) บันทึกรายการเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของทุนทั้งในระยะสั้นและระยะยาว การบันทึกรายการใช้หลักเช่นเดียวกับการบันทึกรายการในบัญชีเดินสะพัด กล่าวคือรายการที่ทำให้ประเทศได้รับเงินตราต่างประเทศ เช่น การลงทุนของชาวต่างประเทศโดยการซื้อหลักทรัพย์ พันธบัตร หรือนำเงินทุนเข้ามาประกอบกิจการธุรกิจในประเทศด้วยตนเอง จะถูกบันทึกทางด้านเครดิต ส่วนรายการที่ทำให้ประเทศต้องชำระเงินตราต่างประเทศนั้น ไม่ว่าจะเป็นการลงทุนทางอ้อมโดยการซื้อหลักทรัพย์หรือลงทุนทางตรงโดยการดำเนินธุรกิจเองก็ตามจะถูกบันทึกทางด้านเดบิต

3. บัญชีเงินบริจาคว่า (Unilateral Transfer Account) เป็นบันทึกรายการเกี่ยวกับเงินบริจาคว่า เงินช่วยเหลือ และเงินโอนต่าง ๆ ระหว่างประเทศ ถ้าประเทศเราให้ความช่วยเหลือแก่ต่างประเทศ รายการนั้นจะปรากฏทางด้านเดบิตของดุลการชำระเงินแต่ถ้าต่างประเทศให้ความช่วยเหลือรายการนั้นจะปรากฏในดุลการชำระเงินทางด้านเครดิต บางประเทศอาจบันทึกรายการเหล่านี้ไว้ในบัญชีเดินสะพัด โดยมีได้แยกบันทึกเป็นอีกบัญชีหนึ่งก็ได้ ซึ่งจะทำได้ดุลการชำระเงินประเภทนี้มีอยู่เพียง 3 บัญชีเท่านั้น

4. บัญชีทองคำ (Gold Account) บันทึกรายการเกี่ยวกับการไหลเข้าออกของทองคำ ซึ่งการเคลื่อนไหวของทองคำนี้ทำหน้าที่สำคัญ เพื่อจัดจำนวนความแตกต่างระหว่างรายการทางด้านเดบิตและรายการทางด้านเครดิตของบัญชีอื่น ๆ ทำให้ดุลการชำระเงินเข้าสู่ดุล กล่าวคือ ถ้าประเทศมีรายจ่ายซึ่งบันทึกทางด้านเดบิตมากกว่าบันทึกทางด้านเครดิต แสดงว่าประเทศมีความผูกพันที่จะต้องชำระหนี้ให้ต่างประเทศ ดังนั้นประเทศจะต้องส่งทองคำออกไปชำระหนี้รายการการส่งทองคำออกจะถูกบันทึกทางด้านเครดิต ทำให้ยอดทางด้านเครดิตเท่ากับทางด้านเดบิต ดังนั้นดุลการชำระเงินจึงจะสมดุล ในทางตรงกันข้ามถ้าประเทศมีรายรับมากกว่ารายจ่ายหรืออีกนัยหนึ่งยอดทางเครดิตมีมากกว่าทางเดบิต ประเทศก็มีสิทธิเรียกร้องที่จะให้ชาวต่างประเทศชำระหนี้เมื่อประเทศได้รับชำระหนี้เป็นทองคำ ยอดทางเดบิตจะเพิ่มขึ้นจนเท่ากับยอดทางเครดิต จะเห็นว่าการบันทึกรายการในบัญชีทองคำใช้หลักเช่นเดียวกับการบันทึกรายการเกี่ยวกับสินค้า เมื่อมีการส่งทองคำออกรายการดังกล่าวจะถูกบันทึกทางด้านเครดิตเช่นเดียวกับการส่งออกสินค้า ส่วนเมื่อได้รับทองคำรายการดังกล่าวจะถูกบันทึกทางด้านเดบิตเช่นเดียวกับกับการนำสินค้าเข้าประเทศ

จากความหมายลักษณะและองค์ประกอบของดุลการชำระเงินทำให้ เราพอจะเห็นความสำคัญของดุลการชำระเงินได้ว่า ดุลการชำระเงินจะบ่งบอกได้ถึงสภาวะทางเศรษฐกิจของประเทศ โดยรวมว่าสภาวะเศรษฐกิจของประเทศในการเข้าไปมีส่วนติดต่อแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศแล้วฐานะการคลังของประเทศเป็นเช่นไร

รายการที่มีการจดบันทึกลงในดุลการชำระเงินทุกรายการย่อมมีผลต่อดุลการชำระเงิน ดังนั้นการลงทุนจากต่างประเทศจึงย่อมมีผลต่อดุลการชำระเงินเช่นกัน จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น ผลกระทบของการลงทุนต่างชาติต่อดุลการชำระเงินพบว่า สาเหตุพื้นฐานที่ทำให้เกิดผลกระทบทางด้านลบต่อดุลการชำระเงินก็คือ ประเทศผู้รับทุนโดยทั่วไปมักจะพิจารณาว่าการลงทุนจากต่าง

ชาตินั้นเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นเปิดรับการลงทุนกันอย่างเต็มที่ แต่เมื่อกิจการขยายตัวและมีการผลิตที่เพิ่มขึ้น ผลกำไรที่ส่งกลับไปยังประเทศแม่ก็จะมีจำนวนมากมหาศาล (Kindleberger 1973 : 259) นอกจากนี้ยังได้พบว่าสาเหตุสำคัญที่ทำให้ดุลการชำระเงินได้รับความกระทบกระเทือนก็เนื่องมาจากการลงทุนจากต่างประเทศที่เข้ามาลงทุนเพื่อทดแทนภาวนำเข้า คืออาจจะทำให้มีการลดการซื้อสินค้าต่างประเทศในรูปของสินค้าสำเร็จรูปและทุนมาซื้อสินค้าทุนและสินค้าขั้นกลาง (intermediate goods and capital goods) เข้ามาแทนแล้วนำมาประกอบในประเทศ ซึ่งเรามักเรียกกันว่า "การพัฒนาอุตสาหกรรม" การพัฒนาอุตสาหกรรมในลักษณะนี้จึงหลีกเลี่ยงไม่พ้นที่จะต้องมีการนำเข้ามาจากต่างประเทศอย่างมาก อัตราการเจริญเติบโตของการพัฒนาอุตสาหกรรมจึงสะท้อนถึงอัตราการเจริญเติบโตของการนำเข้าสินค้าประเภททุน วัตถุดิบ และวัสดุการผลิตของภาคอุตสาหกรรมด้วยเช่นกัน (บัญญัติ สุรการวิทย์ ในบัญญัติ สุรการวิทย์, บรรณาธิการ 2523 : 94)

เมื่อเราหันมาพิจารณาข้อมูลทางสถิติของการลงทุนในในประเทศไทยในตารางที่ 20 ซึ่งแสดงถึงภาวะที่การลงทุนของญี่ปุ่นมีผลต่อดุลการชำระเงินนั้น เราจะเห็นได้ว่าตารางนี้แสดงถึงวงจรการไหลเข้าของเงินทุนญี่ปุ่นและไหลออกโดยแยกรูปแบบของการไหลออกของเงินดังที่เห็นในตาราง ซึ่งทั้งหมดจะอยู่ในบัญชีเดินสะพัดข้างเดบิตเมื่อเปรียบเทียบกับเงินที่ไหลออกทั้งหมด กับเงินทุนที่ไหลเข้ามาในบัญชีทุนข้างเครดิตเราจะพบว่าภาวะของการไหลออกในวงจรการผลิตของการลงทุนญี่ปุ่นในประเทศไทยนี้มีมากกว่าการไหลเข้าทุกปี ซึ่งส่วนที่การไหลออกของเงินทุนที่มากกว่าการไหลเข้านี้จะขอเรียกว่า ภาวะดุลของการลงทุน ดุลดังกล่าวมีภาวะเพิ่มขึ้นทุกปี ยกเว้นในปี 86 เท่านั้น ที่เป็นข้อยกเว้นเพราะมีการนำผลกำไร เงินปันผลออกและการนำเข้าวัตถุดิบที่ลดลงจากสภาพดังกล่าวข้อมชี้ให้เห็นถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อดุลการชำระเงิน ได้ชัดเจนว่ามีผลทำให้ภาวะการได้ดุลการชำระเงินของไทยนี้มีภาวะเกินดุลน้อยกว่าที่ควร ข้อมเป็นการบันทึกสถานภาพทางการคลังของประเทศอย่างมาก จากผลกระทบดังกล่าวเราจะเห็นได้ว่าตัวจักรสำคัญที่มีผลเสียอย่างมากต่อดุลการชำระเงินก็คือการนำเข้าวัตถุดิบและเครื่องจักรของบริษัทญี่ปุ่นมากเกินไป จากลักษณะโครงสร้างการนำเข้าที่เป็นอยู่ การที่จะลดระดับการนำเข้าของประเทศให้ได้ผลอย่างถาวรจะต้องมุ่งไปที่การปรับปรุงโครงสร้างการผลิตและ เทคโนโลยีในการผลิตของอุตสาหกรรมญี่ปุ่นเองเป็นสำคัญเพื่อให้เกิดการนำเข้าที่น้อยกว่านี้

ตารางที่ 20 แสดงภาวะผลกระทบของการลงทุนใหม่ต่อผลการชำระเงิน

	บัญชีเดบิต (debit)						บัญชีเครดิต (credit)	เงินออก ทั้งหมด	ดุลของการ ลงทุน	ผลการชำระ เงิน
	กำไร เงินปันผล	ดอกเบี้ย เงินกู้	ค่าจัดการ ด้านเทคนิค	ค่าลิขสิทธิ์	เครื่องจักร (นำเข้า)	วัตถุดิบ (นำเข้า)	เงินเข้าทั้งหมด			
83	355.1	272.2	150.9	489.2	2,654	6,382	2,431.9	10,303.4	-7,871.5	-18,078.0
84	413.2	354.0	121.9	629.4	2,856	7,605	2,588.1	11,976.5	-9,388.4	10,587.9
85	617.4	497.6	193.7	629.7	2,867	7,288	1,534.0	12,093.4	-10,559.4	12,463.9
86	487.9	532.0	189.7	621.4	3,023	6,544	3,049.0	11,398	- 8,349	33,578.1
87	871.9	488.5	354.5	686.0	2,961	8,169	3,268.7	13,530.9	-10,262.2	18,182.7

หมายเหตุ : จำนวนโดยผู้ศึกษา โดยอาศัยข้อมูลจากธนาคารแห่งประเทศไทยและคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากข้อมูลดังกล่าวคงจะทำให้เราเห็นภาพวงจรของการลงทุนของญี่ปุ่นในประเทศไทย
 ได้ว่าก่อให้เกิดผลเสียต่อฐานะการคลังของประเทศเช่นไร คือในที่สุดก็มีแต่เงินไหลออกนอก
 ประเทศกลับไปยังประเทศญี่ปุ่นในที่สุด ผลประโยชน์ที่ไทยหวังจะได้รับคือเงินทุนเพื่อเอามาสร้าง
 ความจำเริญทางเศรษฐกิจขึ้น กลับกลายเป็นว่าในระยะยาวที่เริ่มจะมีการเก็บเกี่ยวผลประโยชน์
 จากการลงทุนของญี่ปุ่นแล้ว ไทยกลับต้องเป็นฝ่ายเสียผลประโยชน์โดยสรุปแล้ว การลงทุนของญี่ปุ่น
 แบบข้ามชาติในประเทศไทยนั้นในภาพรวมของการไหลเข้าออกของเงินทุน ญี่ปุ่นได้สร้างภาวะ
 ความไม่เท่าเทียมกันกับไทยขึ้นมาโดยผ่านกระบวนการโยกย้ายผลผลิตส่วนเกินและการยึดเอียด
 ขายเทคโนโลยีที่ก่อให้เกิดการนำเข้าสินค้าที่ไม่เหมาะสมขึ้นมา ซึ่งนับวันการลงทุนของญี่ปุ่นก็จะ
 เพิ่มมากขึ้นทุกทีสิ่งที่เกิดขึ้นอยู่ขณะนี้คือความเสียหายเปรียบทางเศรษฐกิจของไทย จากการมี
 ปฏิสัมพันธ์ทางการลงทุนกับญี่ปุ่น ในอนาคตความเสียหายและความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกันทาง
 เศรษฐกิจนี้ก็คงจะดำเนินต่อไปเรื่อย ๆ และเป็นปัญหาซึ่งกว่าแก้ตราบได้ที่ญี่ปุ่นยังมีพฤติกรรม
 การลงทุนเช่นว่านี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย